

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1943-XXI

19. MAJNIKA

ŠT. 20

SPRNI VRT

Rožnik — junij

Prišel bo sveti Vid,
črešnje zorijo,
fantje po travnikih
rožce kosijo.

Sadjarji, ki ljubijo sadno drevje le zaradi dobička, mislijo, da junija meseca ni posebnih opravkov v sadovnjaku in da je z majnikom ves trud in vse delo opravljeno. Pa ni tako.

Prvo in glavno delo je škropljenje sadnega drevja, o katerem se je dosti pisalo, pa kakor nam vsakdanje skušnje kažejo, se taka opravila kaj rada pozabijo, zato ne bo odveč, da spregovorimo nekaj besed o poletnem škropljenju sadnega drevja.

Kdaj škropimo? Poletno škropljenje opravimo 3krat ali celo 4krat. Prvo škropljenje opravimo v prvem tednu po cvetenju; drugo in tretje pa v nadaljnjem mesecu; drugo torej čez 15—20 dni po prvem, tretje pa 15—20 dni po drugem.

Škropimo vedno v lepem vremenu, da se škropivo posuši na drevju. Vetrovno in deževno vreme ni primerno, prav tako ne škropimo ob hudem soncu in ne pred dežjem ali takoj za njim.

Kako škropimo? Poletno škropljenje se bistveno razlikuje od zimskega. Dober uspeh bomo dosegli le z dobrimi škropilnicami z omočnim pritiskom in finim razpršilcem. Škropivo, ki se mora razpršiti v drobno meglico, naj pokrije listje in mlade plodove od vseh strani. Pri tem moramo paziti, da ne pade preveč škropiva na isto mesto, ker bi se drobne kapljice, — ki bi se morale na listih in plodovih posušiti — združile v večje in padle na tla. Navadno obdelamo najprej vrh, nato zunanje strani, potem iz srede na ven in končno oškropimo ali boljše rečeno, orosimo spodnje veje. Škropilnik držimo bolj od daleč, da pada na zelene veje res samo rosa.

S čim škropimo? Za poletno škropljenje jablane in hrušk uporabljamo troje

škropiv: $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ % bardoško brozgo, ki ji dodamo 300—400 g apnenega arzenita ali 2% žveplenoapneno brozgo s prav tolikšno količino arzenita na 100 litrov škropiva ali $\frac{1}{2}$ % raztopino nosprasila. Vsakdo naj vzame pač ono škropivo, ki ga v sedanjem času lahko dobi. Delujejo skoraj vsi enako.

Priprava škropil. Za $\frac{1}{4}$ % bardoško brozgo vzamemo $\frac{1}{4}$ kg modre galice, 100 gramov živega ali 300 gramov ugašenega apna in 100 litrov vode. Tej brozgi primešamo 300—400 gramov arzenita, ki ga prej raztopimo v par litrih vode. Za pol odstotno ($\frac{1}{2}$ %) bardoško brozgo vzamemo $\frac{1}{2}$ kg galice, 200 gramov živega ali 600 gramov ugašenega apna. Ta brozga je najbolj nevarna za ožig, zato naj jo pripravlja le oni, ki je tega dela že vajen. Nikoli ne smemo vzeti večje količine za poletno škropljenje, kakor je zgoraj omenjeno. Raje manj kot preveč.

2% žvepleno apneno brozgo napravimo, če vlijemo 2 litra normalne brozge v 100 litrov vode. Tudi tej mešanici dodamo 300—400 gramov arzenita, ki smo ga prej raztopili. Preden nalijemo škropivo v škropilnico, moramo brozgo dobro premešati.

Najenostavnejša je pač priprava nosprasilovega škropiva. Za $\frac{1}{2}$ % škropiva vzamemo $\frac{1}{2}$ kg nosprasila ki ga zmešamo v nekaj litrov vode in jo nato med mešanjem prilijemo ostalim 100 litrom in škropivo je narejeno. Nosprasilova brozga se ohrani dolgo uporabna in jo pred polnjenjem le dobro premešamo, dočim se bardoška mora takoj uporabiti.

Dober uspeh bomo le tedaj dosegli, če je bilo škropivo pravilno pripravljeno, preizkušeno, drevje o pravem času in temeljito oškropljeno.

Hudi sovražniki zlasti mladih drevesc, posajenih v zadnjih letih so listne uši. Starega in krepkega drevesa navadno ne napadajo, ker mu ne morejo do živga, zato pa tem bolj trpi mlado sadno drevje. Kakor smo že pisali prejšnji mesec, zati-

ramo te nevarne sovražnike s 3% izvlečkom mušjega lesa z dodatkom ½% maza-vega mila ali z 1½–2% tobačnim izvlečkom.

Po sadovnjakih se sem in tja pokažejo tudi drugi škodljivci. Na jablanah in češpljaah prične delati škoda jabolčni obadar. Samica tega rilčkarja vbada v jabolčne plodove in leže vanje jajčeca. Jabolka odpadajo, v njih pa se razvije ličinka, ki zleze v zemljo, kjer se zabubi in počaka na prihodnje leto. Zato skrben sadjar pobira odpadlo sadje in ga pokrmi prašičem al ipožge.

Pri mladem sadnem drevju in onim, ki smo ga pomladi posadili, se ravnamo po navodilih za mesec maj: okopavanje in rahljanje kolobarja in zalivanje ob suši. Poleg teh del si moramo to drevje tudi večkrat ogledati, da o pravem času odstranimo poganjke iz divjaka. Divjakov

ne potrgamo, kakor je v navadi, marveč jih z ostrim nožem v živo odrežemo, da ne morejo znova odgnati. Prav tako spriti odstranjujemo poganjke iz debela in povsod, kjer bi kasneje motile. Tudi te odrežemo tik debela, ali pa le priščipnemo vršičke, popolnoma jih odstranimo nato v jeseni.

Večkrat se zgodi, da premlado drevje zasnuje zarod. Ker bi bilo to mlademu drevescu le v kvar, odstrani umen sadjar plodove še preden so se pričeli razvijati. Če pa je drevesce, kolikor toliko močno, pustimo za poskušnjo na vsaki češulji po en plod.

Gnojenje z dušičnatimi gnojili moramo do srede junija končati, da drevo ne žene preveč pozno in ne morejo koganjki rozoreti in oleseniti. Mladike, ki ne dozore, navadno pozebejo pri prvem večjem mrazu.

PRI ČEBELICAH

Razmišljanje o čebelah v času rojenja

Čebela je v kmetijskem gospodarstvu važnejša živalca kakor si povprečno mislimo. Ponavadi ji pripisujemo le toliko pomena, kolikor ima v dobrih čebelarstvih letih od nje dobička čebelar, dočim ji v pičlih ali slabih letinah sploh odrekamo kakršen koli pomen in pravimo po starem čebelarstvem pregovoru: »Muha ne dá kruha.«

Takšno ocenjevanje čebel in čebeloreje je na celī črti zgrešeno, in sicer od strani kmetovalca še prav posebno. To stvar je treba vedno in vedno naglašati, da se ne pozabi; kajti človek — posebno kmečki — je le tak, da cenī tisto, kar vidi in potiplje, kar pa ni vidno in otipljivo, pa zanj tako rekoč več ne pomeni. In pri čebeloreji se dostikrat primeri, da je tisto, česar ne vidimo, desetkrat več vredno od onega, kar ta gospodarska panoga dejansko donāša čebelarju. Vsi veste, na kaj merim: na tisto ogromno delo čebel, ki ga opravijo »mimogrede«, ko obletavajo najrazličnejše cvetje in ga oprāšujejo, da rodi sad. To se samo po sebi človeku ne zdi nič posebnega; kmetje si mislijo včasih celo, da bi bilo nekako prav in umestno, če bi jim čebelarji še nekaj plačali za to, da smejo čebele nabirati sladko medečino po njihovih sadovnjakih, poljih, travnikih in košenicah. Pa bi bilo prej narobe prav! Saj smo že tuđi v »Domoljubcu« pisali — ni še tako dolgo tega —, da je s točnimi poskusi dokazano, kako zelo so odvisni pridelki sadja in nekaterih poljskih pridelkov (n. pr. ajde in tudi drugih) od bližine čebelnjaka, od koder se dan za dnem usipajo roji drobnih živalic na

cvetje, prenašajo cvetni prah od cveta na cvet in tako posredujejo oprāšitev.

Zakaj to stvar spet ponavljam? Prišel je čas rojenja čebel, čas, ko se čebelje družine po naravnem nagonu pomnožujejo. Zadnja leta je naše čebelarstvo iz različnih vzrokov nazadovalo. Vojne razmere so prinesle s seboj različne ovire glede oskrbe čebel in tako nam čebeloreja polagoma peša. Pešanje čebeloreje pa ni samo vprašanje, ki zanima krog čebelarjev, marveč vprašanje, ki mora resno zanimati tudi kmete. In v tem je tudi jedro tegale članka.

Današnji dan, pa tudi v bližnji in daljni bodočnosti je za nas osnovnega pomena zadostna prehrana. Ta reč zadeva kmeta prav tako v živo kot ostale sloje naroda. Če ne bo pridelkov, bodo prazne shrambe in prazni — želodci. Kmečko prebivalstvo pa zanima to vprašanje tudi s čisto gospodarske plati. Danes, ko dobro lahko prodaš tudi najskromnejši pridelek, n' vseeno, aš pridelāš tega ali onega živila nekaj več ali nekaj manj. Tudi žep ima svojo besedo!

Iz teh in podobnih razmišljanj se rodi človeku nekam kar sam po sebi zahtevek, da odgovori na vprašanje: Kako naj v teh časih čebelarimo, da bo najbolj prav na vse strani?

Čebeloreja ima v glavnem dve smeri: ali čebelarš na med ali pa na čebeloc. Kdor v svojem čebelarjenju ubere prvo pot — torej na pridelovanje medu — mora ravno ob času rojenja napraviti potrebne korake, da razmnoževanje družin po naravnem nagonu — torej rojenje — omejuje in preprečuje. Stvar je v panjih stare oblike in sistema vsekakor težko izvedljiva in zlasti naš

kranjič ne dopušča po svoji sestavi robenih omembe vrednih posegov v »avtonomijo« čebel. Določajo si pač same svoje zakone in postavljajo čebelarje več ali manj kar pred gotovo dejstvo. Drugače je pa v modernem A-Z panju, ki je pri nas zelo močno razširjen. Tu ima sprten čebelar mnogo možnosti posegati v razvoj družin in ga po svoji volji obračati. Čebelarjenje na med se danes vsekako zelo spleča. In vendar bi bilo iz splošnih gospodarskih razmer in interesov priporočljivo, v sedanjih časih večjo skrb posvečati čebelarjenju na čebelo, na roj.

Tudi o tem smo že pisali in navajali razloge. Priporočali smo zlasti kmečkim ljudem, naj si omislijo po nekaj obljudenih kranjičev in z njim čebelarijo — kar je samo po sebi razumljivo — na roj. Naša čebelna pasma je odlična in mnogo čebel po svetu bo vojna uničila. Povpraševanje po kranjski čebeli bo veliko in bo šla v dober denar, da bo veselje. Nemara mnogo bolj ko med. To je en del pesmi; drugi del je pa takle: če bomo zamenjali število družin in se čebele ne bodo ugodno množile, bodo nazadovali tudi kmetijski pridelki v sadnem vrtu, na polju in drugod. Ta škoda bo pa hitro mnogo večja od one, ki bi jo utrpeli, če pridelamo manj medu.

Zaključek?

Pustimo čebelam, da rojijo, kolikor je po pametnih čebelarskih načelih še dopustno, da se ne dela škoda. Rojenje celo pospešujemo, zlasti v kranjskih. Roje vsajajmo — če le količkaj kaže — v kranjiče in potem gled-

mo, da se bodo ugodno razvijali. Seveda ni vsa »špagac« v naših rokahl. Uspehi so odvisni v največji meri od vremena in v zvezi z njim od pašnih razmer. Toda v marsičem tudi od čebelarja samega, koliko je v svojem poslu podkovan.

Znova poudarjam staro zahtevo, ki smo jo na tem mestu že dostikrat naglasili, da mora namreč čebelarstvo spet nazaj na kmete. V dobi rojenja je poživitev čebeloreje na naših kmečkih domovih kaj enostavna. Zbiješ si kranjič po vzorcu, ki ga ima čebelarska podružnica, nato pa se pri bližnjem čebelarju dogovoriš za roj, ki ga vsadiš v panjič — in začetek je tu. Kajpak je pri celi stvari treba tudi nekaj znati, a to znanje ni taka reč, da bi se ga človek, ki ima le trohico veselja in smisla za čebele, ne naučil igrave. Spočetka pri kranjiču ni treba, da je človek posvečen v vse drobne skrivnosti čebeloreje in da do potankosti pozna življenje čebele in čebelje družine. Sproti se uči in čim bolj mu raste število družin, tem večje je tudi njegovo znanje in njegova ljubezen do drobnih živalic, ker raste iz skrbi, da ga preveč ne polomi in da ne utrpi prehude škoda.

Letos torej rojev ne bomo omejevali, razen kolikor je v A-Z panju nujno, ampak bomo zavoljo danib okoliščin pustili čebelicam veselje, da se ob rojenju pošteno navsatujejo in naplešejo: ob njihovem rajanju bomo morda tudi čebelarji občutili v praih novo veselje in novo voljo do življenja in tako laže čakali boljših časov.

POLJE IN TRAVNIK

Plevel na njivah in travnikih

Plevel v splošnem pomenu je vsaka rastlina, ki se proti kmetovi volji sama vsiljuje med posevke. Plevel s svojo navzočnostjo zmanjšuje pridelek gojenih rastlin in njihovo vrednost. V času rasti krade plevel posevkam hrano, vodo, prostor in sonce ter prikrajšuje gojene rastline na teh pogojih rasti. V tem splošnem pomenu besede je plevel tudi detelja, kadar se proti naši volji šopiri med žitom ali krompirjem, plevel je tudi žito, kadar se zaseje med krompir, koruzo in podobno. Posebno nadležen plevel nam more poslati topinambur, ki ga je zelo težko odstraniti iz zemlje, kjer smo ga nekaj let gojili.

V ožjem pomenu besede pa spadajo med plevel vse divje rastline, kadar se naselijo med posevi. Posebno nevaren plevel so zajedalke, t. j. take rastline, ki nimajo zelenih listov in si zato ne morejo same usvajati hrane. Hranijo se z že gotovimi rastlinskimi sokovi, ki jih sesajo iz živih teles gojenih

rastlin. Taka zajedalka je n. pr. predenca na detelji in pojalnik. Njivski črnilec in škrobotec spadata med polzajedalke, ker si deloma sama usvajata hrano, deloma pa kakor zajedalke živila na račun svojih gostiteljev, bolje rečeno na račun sebi zaslužjenih rastlin. Nadalje ločimo plevel po načinu razmnoževanja na koreninske in semenske. Semenski se razmnožujejo samo s semenom in so večinoma enoletni, kakor omotna ljuljka, mušič, kokolj in vse polno drugih; koreninski pa so večletni in se razmnožujejo redno le s koreninami, od časa do časa pa napravijo tudi seme za razmnoževanje na veliko in na široko kakor oat, žčavje, preslica, slak in dr.

Z zatiranjem plevela pomagamo gojenim rastlinam v njihovi borbi z nepoklicanimi gosti. Laže je varovati se bolezni, kakor pa zdraviti jo. To načelo velja tudi pri zatiranju plevela. Kakor preprečujemo pojav bolezni s pravilno nego in prehrano, tako otežkočamo razširjanje in sam pojav plevela s pravilno obdelavo, setvilo, gnojenjem in kolobaria-

njem. Predvsem je važna setev čistih semen. Treba je tudi preprečiti, da se nam plevelno seme skrivaj ne tihotapi na polje n. pr. s kompostom ali gnojem. Nekatera semena so zelo odporna in jih niti prebavni živalski sokovi ne uničijo kalivosti, kakor seme predenice. Iz živalskega želodca pride na gnoj, z gnojem na polje in skali lahko šele po več letih.

S pravilno obdelavo moramo omogočiti semenskim plevelom ozelenitev pred setvijo, da jih ob setvi lahko uničimo. Ta namen dosežemo s plitvim podoranjem strnišč in z jesensko praho. Na ta način vsaj deloma uničimo, gotovo pa oslabimo tudi koreninske plevela. Širjenje plevelov zelo omejimo s tem, da jim onemogočimo dozoritev semen. Zapleveljene travnike in detelje je samo zaradi tega kositi zgodaj, čeprav z zgodnjo košnjo dobimo manj sena, se prav gotovo izplača, ker na ta način poseve držimo čiste, razen tega pa je tudi kakovost sena boljša in tudi plevelne rastline imajo nekaj hranilne vred-

nosti, dokler pred zoritvijo ne olesene. Tudi pozno poletno okopavanje in pletev okopavin in pletev žit ima namen preprečiti dozoritev plevelnega semena.

Paziti je treba, da med posevi ne nastanejo prazna mesta. Zemlja za setev mora biti dobro pripravljena, da se posevi takoj v začetku bujno razvijajo. Če nastane prazno mesto, je treba čimprej posejati. Na vlažnih legah prevladujejo na travnikih kisle trave, ki jih je tudi smatrati za plevel. Odpravili ga bomo le z zboljšanjem talnih razmer. Tudi enostransko gnojenje pospešuje razvoj pcednih vrst plevela: enostransko gnojenje z dušikom pospešuje porast ščavja, kopriv; pomanjkanje apna kaže kislica in mahovi. Tudi setev rastlin zaporedoma na isto mesto pospešuje razvoj plevela, s pravilnim kolobarjenjem pa ga otežkočamo. Setev detelje je prav dobro sredstvo za uničevanje njivskega plevela, prav tako dobro negovane okopanine zapuščajo od plevela očiščenó zemljo.

VINOGRAD

Eno najvažnejših spomladanskih in poletnih del v vinogradu je letos, ko nimamo na razpolago modre galice, smotrno zatiranje peronospore z galičnimi nadomestki.

Zavoljo tega mora veljati letos še bolj pravilo: pravilna priprava škropiva, pravočasno škropljenje trte, poškrpiti vse zelene dele trte, to je, liste, zelene poganjke, cvetne grozdke, peclje cvetnih grozdkov in pozneje zeleno grozdje. Listje mora biti posebno skrbno poškrpljivo na spodnji strani lista, ker je okužba po bolezni najmočnejša na spodnji strani lista.

Ponavljam še enkrat: ker bosta letošnja pozna pomlad in poletje najbrž deževna, naj se skrbno poškrpijo cvetni grozdki, ker če te peronospora uniči je ves pridelek izgubljen. Po peronospori uničene liste lahko nekako nadomestimo z onimi, ki jih zalistniki in novi poganjki tvorijo, novih cvetnih grozdkov pa trta ne more pognati.

Da se bo izhajalo s pičlo odmerjenimi galičnimi nadomestki, in da se doseže večji učinek teh nadomestkov, naj se raztopina škropiva razprši kakor fina megla in naj kot taka megla pada na zelene dele trte tako, da bo kapljica pri kapljici, ne pa da je list ves oblit s škropivom.

Čas za prvo škropljenje bo v par dnevih, ko bo zračna toplota dosegla 13° toplote in če bo vreme mokro. Tedaj naj se škropi prvič, drugič 10—15 dni pozneje kakor je vreme; če je vreme soparno in deževno, prej, če je suho, pozneje in če je listje zdravo. Po cvetenju škropimo tretjič, pozneje po potrebi.

Za zatiranje peronospore je letos dodeljen v glavem galični nadomestek Ramato P 1, nekaj pa tudi žvepleno-bakrenega prahu.

Ramato P 1 se pripravlja kakor galica. Za 100 litrov vode uporabimo 1 kg ramata in ga raztopimo v 80 litrih vode; potem dodajamo toliko apnenega mleka — vedno dobro mešajoč in preizkušajoč z belim fenoltaleinskim papirjem —, dokler papir ne pordeči. Nato dolijemo vode do 100 litrov. Na 1 kg ramata gre navadno 35 dkg gašenega apna.

Za prvo in drugo škropljenje se uporablja 1 kg ramata na 100 litrov vode, za poznejše 1.25—1.50 kg ramata, apna pa sorazmerno.

Zvepleno bakreni prah se uporablja istočasno za zatiranje peronospore in oidija. Ta prah se sme uporabiti izključno za prašenje in ne za škropljenje zelenih delov trte, posebno cvetnih grozdkov. Za prašenje moramo uporabiti žveplalnik in mora ta prah pasti na liste in druge zelene dele kot fin dim. Kdor uporabi to sredstvo za prvo ali drugo zatiranje peronospore, mu ni treba izvršiti prvega in drugega žveplanja proti oidiju.

Če bi se kakemu vinogradniku dogodilo, da bi mu predčasno zmanjkalo galičnih nadomestkov, tedaj bi za nadaljno škropljenje lahko uporabil z nekim uspehom sveže pripravljeno apneno mleko, to je ne pregosto raztopino gašenega apna v vodi. To so lani poskušali vinogradniki v Kraljevini in so imeli skoraj enak uspeh kakor s slabejšimi galičnimi nadomestki.

(Nadaljevanje prihodnjič.)